

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1274

Vragen van het lid **Omtzigt** (CDA) aan de Ministers van Veiligheid en Justitie en van Buitenlandse Zaken over *het feit dat de OVV onderzoekers geen primaire radargegevens ontvangen hebben voor het onderzoek naar de MH17 van de Rusland, van Oekraïne of van andere landen, terwijl ze daar wel om vroegen en landen verplicht zijn dit te verschaffen* (ingezonden 20 november 2015).

Antwoord van Minister **van der Steur** (Veiligheid en Justitie), Minister **Koenders** (Buitenlandse Zaken) en van Staatssecretaris **Dijkema** (Infrastructuur en Milieu) (ontvangen 28 januari 2016). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2015–2016, nr. 903.

Vraag 1

Klopt het dat de primaire ruwe radarbeelden van het neerschieten van vlucht MH17 opheldering zouden kunnen verschaffen over

- de baan die de raket heeft aangelegd, aangezien een deel van die baan zichtbaar zou kunnen zijn op de ruwe beelden;
- of er wel of geen andere vliegtuigen in de buurt waren van vlucht MH17, die bijvoorbeeld hun transponder hadden uitgeschakeld;
- over de wijze waarop het vliegtuig uit elkaar gevallen is, aangezien de brokstukken ieder apart zichtbaar geweest moeten zijn?

Antwoord 1

De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) heeft aangegeven dat hij graag de beschikking had gehad over de genoemde radarbeelden, maar benadrukt in de «MH17 Onderzoeksverantwoording» dat hij over voldoende informatie beschikte om een onderbouwing te bieden aan de bevindingen en conclusies die in de rapporten zijn gepresenteerd.

Vraag 2

Klopt het dat landen volgens protocol 11 van de International Civil Aviation Organisation (ICAO) verplicht zijn radargegevens van elk incident dat zich voordoet te bewaren en ter beschikking te stellen aan de onderzoekers?

Antwoord 2

Standaarden en aanbevolen werkwijzen in Annex 11 (Luchtverkeersdiensten) bij het Verdrag van Chicago (ICAO) zijn van toepassing op die delen van het luchtruim die vallen onder de jurisdictie van een ICAO-lidstaat waarvoor luchtverkeersdiensten worden aangeboden. Deze zijn ook van toepassing

wanneer een ICAO-lidstaat de verantwoordelijkheid heeft geaccepteerd luchtverkeersdiensten te leveren boven internationale wateren of in het luchtruim waarvan de soevereiniteit niet is bepaald. Lidstaten van ICAO zijn op grond van Annex 11 verplicht in geval van een luchtvaartongeval radargegevens te bewaren die gebruikt zijn voor de ondersteuning van luchtverkeersdiensten die lidstaten aanbieden.

Annex 11 geeft geen nadere informatie over wat in dit geval dient te worden verstaan onder «gebruik ter ondersteuning van luchtverkeersdiensten» (6.4.1.1). Gezien het voorgaande kan verschil van mening ontstaan over in hoeverre een ICAO lidstaat in geval van een luchtvaartongeval de verplichting heeft tot het bewaren van radargegevens die betrekking hebben op een gebied dat buiten de jurisdictie van de betreffende staat valt. Met oog hierop zal Nederland zich in EU-verband binnen ICAO inzetten om deze onduidelijkheid weg te nemen door een bewaarplicht te bepleiten die altijd aan de orde is als radargegevens relevant kunnen zijn voor onderzoek naar luchtvaartongevallen.

Vraag 3

Klopt het dat Rusland, de VS, Groot Brittannië, Nederland en Oekraïne participerende landen waren in het onderzoek van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) en dus heel goed wisten dat zij radargegevens van de MH17 crash dienden te bewaren en ter beschikking dienden te stellen aan de onderzoekers?

Antwoord 3

Elke lidstaat van ICAO heeft de in het antwoord op vraag 2 genoemde verdragsverplichting. De OVV geeft aan op welke manier de Russische Federatie deze verplichting uit Annex 11 interpreteert en daaraan invulling geeft.

Vraag 4

Herinnert u zich dat in het rapport van eerste bevindingen van de OVV de zinsnede stond: «De verkregen gegevens betroffen: primaire radar opgenomen door Russische stations»?

Antwoord 4

Ja, deze zinsnede staat op pagina 14 van het rapport van eerste bevindingen.

Vraag 5

Had de Russische federatie (ruwe of bewerkte) primaire radargegevens ter beschikking gesteld aan de OVV of niet? Kunt u zeer precies vertellen welke radargegevens de OVV tot haar beschikking had?

Antwoord 5

De OVV geeft in zijn rapport aan dat het onderzoeksteam van de Russische Federatie een video-opname heeft ontvangen van een radarscherm met daarop zichtbaar de verwerkte primaire en secundaire data (MH17 Crash, pagina 45).

Vraag 6

Bent u ervan op de hoogte dat de OVV in haar eindrapport concludeert dat Rusland ruwe primaire radarbeelden gemaakt heeft, maar dat zij ze tegen de regels van Annex 11 van ICAO gewist heeft en daarmee geen volledige medewerking verleend heeft aan het onderzoek?

Antwoord 6

De OVV geeft in zijn rapport slechts aan dat de Russische Federatie geen radargegevens heeft verstrekt. De burgerluchtvaartautoriteit van de Russische Federatie verklaarde dat geen radargegevens waren opgeslagen en dat het opslaan hiervan volgens nationale regelgeving ook niet vereist was aangezien de crash had plaatsgevonden buiten Russisch grondgebied (MH17 Crash, pagina 44–46 en pagina 178–179). De OVV concludeert niet dat de Russische Federatie geen volledige medewerking heeft verleend aan het onderzoek.

Vraag 7

Op welk moment heeft de OVV de Nederlandse regering op de hoogte gesteld van het feit dat Rusland zich niet aan de ICAO regels gehouden heeft en de radarbeelden, naar eigen zeggen, vernietigd heeft?

Antwoord 7

Bij het uitkomen van de onderzoeksrapporten is bekend geworden dat de Russische Federatie geen radargegevens heeft verstrekt.

Vraag 8

Heeft de OVV een formele klacht ingediend bij ICAO over het feit dat Rusland de radarbeelden wel beschikbaar had moeten stellen? Zo ja, wanneer en waar? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 8

In de hoorzitting met uw Kamer (3 november jl.) heeft de OVV aangegeven dat het ontbreken van Russische radargegevens is gemeld bij ICAO, maar dat de OVV hiertegen geen officiële klacht heeft ingediend.

Vraag 9

Heeft Nederland een formele klacht ingediend bij ICAO over het feit dat Rusland de radarbeelden wel beschikbaar had moeten stellen aan de OVV? Zo ja, wanneer en waar? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 9

De Russische Federatie heeft aangegeven dat de beelden niet bewaard zijn en derhalve niet ter beschikking kunnen worden gesteld. Nederland overweegt niet om deze kwestie aan te kaarten bij ICAO of in Europees verband, omdat daardoor deze gegevens niet alsnog boven tafel zullen komen. De OVV heeft bovendien kenbaar gemaakt dat het ontbreken van de primaire radar data voor de conclusies van het onderzoek geen verschil heeft uitgemaakt.

Vraag 10

Bent u ervan op de hoogte dat Oekraïne beweert dat het de primaire militaire radar had uitstaan en ook de primaire civiele radar, zodat het die gegevens niet kon overhandigen aan de Onderzoeksraad?

Antwoord 10

Dat staat vermeld op pagina 41 van het rapport MH17 Crash van de OVV. De OVV geeft aan dat de Oekraïense civiele primaire radarstations in het gebied op het moment van de crash niet functioneerden vanwege periodiek onderhoud. Ook de militaire primaire radarstations waren niet operationeel, omdat er in de sector waar vlucht MH17 doorheen vloog geen Oekraïense militaire luchtvaartuigen aanwezig waren (MH17 Crash, pagina 40).

Vraag 11

Wanneer hebben de Oekraïense autoriteiten voor het eerst aan de Nederlandse autoriteiten meegedeeld dat zij geen enkele primaire radargegevens hebben van het neerhalen van vlucht MH17?

Antwoord 11

Dit is tijdens het onderzoek aan de OVV kenbaar gemaakt. In de Onderzoeksverantwoording (pagina 64) heeft de OVV aangegeven dat dit eind maart 2015 tijdens een bezoek aan Oekraïne duidelijk is geworden. Bij het uitkomen van de onderzoeksrapporten is dit bekend geworden bij de Nederlandse regering.

Vraag 12

Zijn er afspraken over radargegevens of andere zaken gemaakt met Oekraïne, toen Oekraïne het onderzoek overdroeg aan Nederland en de OVV op 23 juli 2014?

Antwoord 12

Afgesproken is dat de OVV zijn onderzoek naar de oorzaak van de crash met vlucht MH17 zou verrichten in overeenstemming met de bepalingen van het Verdrag van Chicago.

Vraag 13

Bent u ervan op de hoogte dat de Minister van Buitenlandse Zaken van de VS, de heer John Kerry, het volgende gezegd heeft: «We saw the take-off. We saw the trajectory, we saw the hit. We saw this aeroplane disappear from the radar screens. So there is really no mystery about where it came from and where these weapons have come from»?¹

Antwoord 13

Ja, Minister Kerry heeft deze uitspraak gedaan tijdens een persconferentie met de Australische Minister van Buitenlandse Zaken Bishop op 12 augustus 2014.

Vraag 14

Heeft de OVV of de Nederlandse regering ooit officieel de regering van de VS verzocht de radarbeelden over te dragen aan de OVV of aan het OM hetzij het Joint Investigation Team (JIT)? Kunt u zeer gedetailleerd ingaan op de gelegenheden waarom dit gebeurd is?

Antwoord 14

Voor wat betreft het OVV-onderzoek en de gebruikte gegevens van de OVV, verwijzen wij naar de Onderzoeksverantwoording van de OVV. De bewijsgaring in een strafrechtelijk onderzoek en de samenstelling van het dossier zijn vertrouwelijk. Openbaarmaking daarvan zou inzicht geven in de loop van het onderzoek, dat dientengevolge kan worden geschaad. Om die reden kunnen wij uw Kamer niet in detail melden welke informatie tot nu toe is gevraagd of is verkregen.

Vraag 15

Bent u ervan op de hoogte dat de NAVO net een militaire oefening had afgerond in de Zwarte Zee² en met AWACS, waarover u eerder vragen beantwoordde in het gebied was?

Antwoord 15

In een eerdere brief aan uw Kamer (Kamerstuk 33 997, nr. 21) is deze vraag al beantwoord. Op de dag van de crash van de MH17-vlucht voerden NAVO-AWACS-vliegtuigen missies uit in het NAVO-luchtruim boven Polen en Roemenië. Op het moment van de crash was de MH17-vlucht buiten het bereik van de radar die zich aan boord van de AWACS-vliegtuigen bevindt. De passieve sensoren aan boord van de AWACS-vliegtuigen hebben signalen opgepikt afkomstig uit het gebied van de MH17-crash. Echter, vanwege de grote afstand waren deze signalen niet bruikbaar voor verdere analyse. Op enkele honderden kilometers afstand van de MH17 *crash site* zijn door de AWACS-vliegtuigen signalen opgepikt van een luchtafweersysteem. Dit signaal werd door de AWACS-vliegtuigen automatisch geclassificeerd als een SA-3 type luchtdoelraket. Dergelijke signalen worden routinematig opgepikt door de AWACS in de gehele regio. De antwoorden van de Duitse regering aan de Bondsdag³ komen overeen met bovenstaande. De AWACS-vliegtuigen beschikten niet over informatie die relevant is voor het onderzoek naar de crash van vlucht MH17.

Ook de OVV verwijst naar deze AWACS-vliegtuigen in zijn rapport (MH17 Crash, pagina 47) en naar de briefwisseling met de NAVO over het verkrijgen van radar- of andersoortige AWACS-data betreffende de MH17.

Vraag 16

Heeft de OVV of de Nederlandse regering ooit officieel aan de NAVO verzocht of zij radarbeelden van welke bron dan ook (dus niet alleen de twee AWACS waar eerder om gevraagd is) heeft en ter beschikking wil stellen voor het onderzoek van de OVV? Zo nee, wilt u dat dan alsnog doen?

¹ VS regering: <http://www.defense.gov/News/News-Transcripts/Transcript-View/Article/606910/joint-press-conference-by-secretary-hagel-secretary-kerry-foreign-minister-bish>

² <http://www.voanews.com/content/reu-nato-black-sea-war-games-end/1959529.html>

³ <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/025/1802521.pdf>

Antwoord 16

De NAVO heeft op Nederlands verzoek alle relevante informatie op vertrouwelijke basis gedeeld met de OVV en het OM. Zie ook het antwoord op vraag 15.

Vraag 17

Herinnert u zich resolutie 2166 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties over het neerhalen van vlucht MH17 die unaniem is aangenomen op 21 juli 2014 en die alle staten en actoren oproep volledig medewerking te verlenen aan de onderzoeken en die verder besloot dat de veiligheidsraad op de hoogte wenste te blijven van de ontwikkelingen?

Antwoord 17

Ja. Veiligheidsraadresolutie 2166 riep alle staten op hun volledige medewerking («any requested assistance») te verlenen aan het technische en strafrechtelijke onderzoek.

Vraag 18

Bent u bereid de Veiligheidsraad op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen en officieel mee te delen dat volgens de OVV ten minste een staat niet volledig volgens de ICAO regels heeft meegewerkt aan het onderzoek van de OVV? Kunt u het parlement een afschrift van dat officiële beklag bij de Veiligheidsraad doen?

Antwoord 18

Het OVV-rapport is op 13 oktober, de datum van publicatie, aan de VN Veiligheidsraad gestuurd. Deze heeft zich van de inhoud in kennis kunnen stellen.

Een klacht over niet-naleving van het ICAO-Verdrag met betrekking tot de verplichtingen over gegevensopslag bij de Veiligheidsraad is niet aan de orde (zie ook de antwoorden op vragen 6 en 9).

Vraag 19

Wat vindt u van het feit dat van het neerschieten van vlucht MH17 in het jaar 2014 geen enkele primaire radarbeelden beschikbaar waren voor de onderzoekers, terwijl het neerschieten plaatsvond in een gebied waar een oorlog in de lucht plaatsvond, waar twee supermachten heel goed aan het meekijken waren en allebei publiekelijk aangegeven hebben dat ze de primaire radarbeelden hebben?

Antwoord 19

Zie de antwoorden op vragen 6 en 9.

Vraag 20

Kunt u precies aangeven wanneer de OVV en de Nederlandse regering overlegd hebben over het al dan niet beschikbaar zijn van primaire radarbeelden van het neerhalen van de MH17 en wat de inhoud van die gesprekken was?

Antwoord 20

Over deze vraag is geen overleg geweest tussen de OVV en de regering. De OVV heeft het onderzoek volledig zelfstandig en onafhankelijk uitgevoerd. Van de OVV hebben wij geen klachten ontvangen over het niet ontvangen van benodigde of cruciale gegevens. Zie ook het antwoord op vraag 5 en 7.

Vraag 21

Welke diplomatieke en politieke inspanningen heeft Nederland geleverd tussen 17 juli 2015 en nu om ervoor te zorgen dat de OVV over de radarbeelden van het neerhalen van vlucht MH17 kon beschikken?

Antwoord 21

In internationaal verband hebben alle aangesloten staten zich geconformeerd aan de VNVR-resolutie om mee te werken aan het internationale onderzoek. Dat vormde de basis voor de verdere uitvoering van het onderzoek. De Nederlandse regering heeft geen rol gespeeld in de uitvoering van het onafhankelijke onderzoek van de OVV.

Vraag 22

Hoe vaak heeft de Tweede Kamer er bij de regering op aangedrongen dat de radarbeelden (en overigens ook de satellietbeelden) beschikbaar moeten zijn voor de MH17 onderzoeken?

Antwoord 22

U heeft inderdaad aandacht gevraagd voor de beschikbaarheid van radarbeelden en satellietbeelden voor de onderzoeken. Graag verwijzen wij hiervoor naar de relevante Kamerstukken en -verslagen.

Vraag 23

Herinnert u zich bijvoorbeeld de vraag op 25 juli, een week na de ramp: «De VS en Rusland beschikken over satelliet- en radarbeelden. Als die laten zien waar gevuurd is, zijn we al een stuk verder, zeker nu de crashsite niet altijd intact is gelaten. Kan Nederland een appel doen op die landen om die beelden openbaar te maken?» en toen die vergeten werd: «De vraag over de openbaarheid ging over een zeer specifiek stuk, namelijk of de regering zich tot Rusland en de VS wil wenden om de satellietgegevens in ieder geval vertrouwelijk te krijgen, maar het liefst openbaar, zodat in de openbaarheid een discussie kan plaatsvinden over de toedracht. Op het moment dat de raket duidelijk zichtbaar is op satelliet- en radarbeelden, kan een heleboel discussie en kunnen een heleboel aluhoedjes, die nu allerlei andere dingen zeggen, in één keer uit de lucht gehaald worden. Ook dat is belangrijk voor het draagvlak van conclusies. Dat is de reden waarom ik die specifieke vraag stelde.»? Herinnert u zich dat de toenmalige Minister van Veiligheid en Justitie antwoordde dat «dit niet onze verantwoordelijkheid is. Wij treden niet in het onderzoek van de onderzoeksraad en ook niet – dat weet de heer Omtzigt als geen ander – in het verkeer tussen de veiligheidsdiensten als zodanig. De onderzoeksraad heeft zijn eigen werkwijze en doet dat internationaal met groot draagvlak. Vervolgens zal men de gegevens doorspelen aan het Openbaar Ministerie.» (Kamerstuk 33 997, nr. 12)?

Antwoord 23

Ja.

Vraag 24

Herinnert u zich dat de Tweede Kamer na het rapport van eerste bevindingen onder andere de volgende vragen stelde aan de regering:

Vraag 33:

Welke radar- en satellietgegevens hebben de Russische autoriteiten ter beschikking gesteld? Zijn op de radar- en satellietbeelden die de Russische autoriteiten ter beschikking gesteld hebben, ook een of meerdere militaire toestellen te zien in de omgeving (max. 20 kilometer) van de MH17 op het moment van het verlies van radiocontact?

Vraag 37:

Heeft de Onderzoeksraad ook de radargegevens ontvangen van het gebied onder FL320, dat gesloten was voor deze vlucht?) en dat u deze niet wilde beantwoorden omdat het onderzoek een onafhankelijk onderzoek van de Onderzoeksraad was (Kamerstuk 33 997, nr. 21)?

Antwoord 24

Wij hebben u destijds geantwoord dat deze vragen, voor zover daar binnen de regels van Annex 13 ICAO een antwoord op kan worden gegeven, beantwoord zijn in het overleg tussen uw Kamer en de heer Joustra van de OVV. Het onderzoek van de OVV betreft een onafhankelijk onderzoek (Kamerstuk 33 997, nr. 21). Het is de verantwoordelijkheid van de regering dat een dergelijk onderzoek onafhankelijk plaatsvindt.

Vraag 25

Heeft de OVV het feit dat zij de primaire radargegevens niet kregen, aan de orde gesteld tijdens het gesprek dat de regering met de OVV gevoerd heeft naar aanleiding van het plenaire debat over vlucht MH17 en het te laat sturen van de Kiev-memo? Zo ja, wat is er toen precies besproken?

Antwoord 25

Dat gesprek met de OVV ging over toegang tot informatie van de rijksoverheid.

Zoals de Minister van Veiligheid en Justitie eerder meldde in zijn brief aan uw Kamer van 15 juni 2015, heeft hij toen contact gehad met de voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Er is gesproken over de informatievoorziening door de overheid aan de OVV, waaruit bleek dat de OVV geen problemen ervoer met de informatievoorziening van de zijde van het kabinet.

Vraag 26

Welke acties gaat u verder ondernemen om ervoor te zorgen dat de radarbeelden van de omgeving van vlucht MH17 ten tijde van het neerhalen van vlucht MH17 boven water komen?

Antwoord 26

De betrokken landen geven aan dat de radarbeelden er niet (meer) zijn. Het valt niet te verwachten dat ze in afwijking van dit formele standpunt toch in staat zijn wél met de gewenste gegevens ter tafel te komen. De OVV heeft op basis van ruim bewijsmateriaal conclusies kunnen trekken. De OVV heeft aangegeven dat het wel of niet beschikken over aanvullende radar- of satellietbeelden die conclusies niet veranderen.

Vraag 27

Zijn er op enig moment door de Nederlandse regering en door de OVV afspraken gemaakt met landen over het wel of niet beschikbaar stellen van radargegevens aan de onderzoekers van de OVV? Zo ja, kunt u deze afspraken dan toelichten?

Antwoord 27

Het ICAO-Verdrag legt de verplichtingen voldoende vast. Daarbij hebben alle lidstaten toegezegd mee te zullen werken aan het onderzoek, conform de resolutie VNVR 2166.

Vraag 28

Kunt u een opsomming geven van de inspanningen die de Nederlandse regering verricht heeft om de satellietbeelden (gewone satelliet en infraroodsatellieten) van het neerhalen van vlucht MH17 openbaar te krijgen?

Antwoord 28

In internationaal verband hebben alle aangesloten staten zich geconformeerd aan de VNVR-resolutie om mee te werken aan het internationale onderzoek, wat de basis vormde voor de verdere uitvoering van het onderzoek. Zie ook het antwoord op vraag 14. De Nederlandse regering heeft geen rol gespeeld in de uitvoering van het onafhankelijke onderzoek van de OVV.

Vraag 29

Kunt u enig ander vliegtuigongeluk in Europa benoemen in de afgelopen tien jaar waarbij de onderzoekers onder de regels van ICAO wel de primaire radargegevens wilden, maar ze niet kregen?

Antwoord 29

Nee.

Vraag 30

Heeft de heer Joustra n.a.v. de uitspraken van Minister Kerry namens de OVV een verzoek gedaan aan de Amerikanen om de primary radardata te mogen zien? Wat was daarop het antwoord? Heeft de heer Joustra/OVV de Amerikaanse data met eigen ogen gezien?

Antwoord 30

De voorzitter van de OVV heeft aangegeven dat hij in de gelegenheid is geweest staatsgeheime informatie in te zien en dat deze informatie de bevindingen uit het onderzoek heeft bevestigd, zonder daarbij een uitspraak te doen over de herkomst van deze informatie.

Vraag 31

De Onderzoeksraad heeft geen toegang gehad tot niet-openbare bronnen uit niet-westerse landen. (pag. 189 van het rapport); welke landen waren dat en welke bronnen zijn opgevraagd? Welke westerse landen hebben wèl niet-openbare bronnen ter beschikking aan de OVV gesteld en wat was de aard van deze bronnen?

Antwoord 31

De OVV heeft deze informatie niet opgenomen in zijn rapport. In de MH17 Onderzoeksverantwoording (hoofdstuk 7.5, «gerubriceerde informatie», pagina 69) geeft de OVV echter aan dat wel toegang is verkregen tot niet-openbare bronnen, ook van andere landen.

Vraag 32

Klopt het dat in de middag van 17 juli in Torez een luchtalarm is afgegaan? Zo ja, wat was daarvan de reden en hoe laat was dat?

Antwoord 32

Het kabinet heeft geen specifieke informatie over een luchtalarm in Torez op 17 juli 2014. Het OVV-rapport maakt hier ook geen melding van. Wel kan gesteld worden dat op dat moment een gewapend conflict plaatsvond in het oosten van Oekraïne en dat openbare bronnen melden dat vaker luchtalar-men zijn afgegaan.

Vraag 33

Kunt u deze vragen ieder afzonderlijk en binnen drie weken beantwoorden?

Antwoord 33

Afstemming over de antwoorden vergde meer tijd.